

Udenrigsministeriet: Dansk sikkerhedspolitik 1948-1966 – Bind II: Bilag**129. Uddrag af manuskript til udenrigsminister Ole Bjørn Krafts tale ved et politisk møde den 11. april 1953 i Rønne (side 297-300)****Bilag 129****Uddrag af manuskriptet til udenrigsminister Ole Bjørn Krafts tale ved et politisk møde den 11. april 1953 i Rønne**

Det ville næppe være naturligt, dersom jeg ved denne lejlighed, hvor jeg her i Rønne taler til en forsamling af bornholmere, i tavshed ganske forbigik den henvendelse, den danske regering i slutningen af januar d. å. modtog fra Sovjetregeringen vedrørende spørgsmålet om stationering på dansk territorium af militære styrker fra andre NATO-lande. Det var et memorandum af 28. januar, som blev tilstillet os gennem vort gesandtskab i Moskva.

Vi har selvfølgelig i regeringen og i udenrigsministeriet gjort denne henvendelse til genstand for studium og overvejelse. Vi har konstateret, at det russiske memorandum stort set indeholder en gentagelse af de af Sovjetregeringen tidligere fremsatte synspunkter. Noget væsentligt nyt i forhold til den første henvendelse, vi – i efteråret 1952 – modtog fra Sovjetregeringen, er der egentlig ikke i den sidste, bortset fra, at Sovjetregeringen nu i højere grad end i efteråret 1952 synes at samle opmærksomheden om øen Bornholm.

Nu er der gået godt og vel to måneder siden slutningen af januar, og der er som bekendt i den seneste tid sket ting af stor betydning med hensyn til Ruslands holdning overfor den øvrige verden. Hvorvidt der her virkelig er tale om en strømkentring, må tiden vise. Foreløbig må vi med tilfredshed hilse de mange forskellige tegn på forhandlingsvilje og en mere forståelsesfuld holdning fra Sovjetregeringens side. Var vi tidligere i tvivl om nytten af ved et svar på det sidste russiske memorandum at fortsætte diskussionen med Sovjetregeringen, kan jeg kun sige, at denne tvivl efter de seneste begivenheder på det storpolitiske område i hvert fald ikke er blevet mindre.

Helt at undlade på nogen måde at reagere ville dog næppe være rigtigt. Overfor offentligheden både her i landet og i udlandet, såvel i øst som i vest, må regeringen lægge vægt på at afvise de beskyldninger, der atter i det sidste russiske memorandum blev rettet mod Danmark. Disse beskyldninger gik, som det vil erindres, blandt andet ud på, at vi var deltagere i planer om at slippe en tredje verdenskrig løs. At sådanne planer ikke eksisterer i virkeligheden i noget af de lande, der er fornet i Atlantpagten, er jo noget hele offentligheden i de vestlige lande ved og er overbevist om, og det skulle synes overflødigt overhovedet at gentage dette. Jeg kan roligt sige, at vi er ganske enige med Sovjetregeringen i, at sådanne planer ville være forbryderiske og folkefjendtlige.

Det russiske memorandum bunder i en fundamental misopfattelse af Atlantpagtens karakter og formål. Det er ved gentagne lejligheder af ansvarlige statsmænd i alle NATO-landene til overflod blevet slået fast, at Atlantpagten ene og alene tager sigte på forsvar mod eventuelt angreb og i sit væsen er defensiv. Men, lad mig blot her endnu en gang slå dette fast og tilføje, at dansk udenrigs- og forsvarspolitik udelukkende har ét formål, nemlig: Danmarks sikkerhed og frihed og fredens bevarelse. De tider er forlængst forbi, hvor vi gik i krig eller indgik militære forbund i andet øjemed. At Danmark, dersom katastrofen virkelig skulle ske, er et af de

(Bilag 129 fortsat)

lande, der ville blive hårdest ramt, og først ramt, er åbenbart for enhver. At deltage i en angrebskrig ville være at hidkalde katastrofen over vort land. Det ville simpelt hen være selvmorderisk. Nej, det var for at bevare freden og vor demokratiske samfundsordning og for at undgå krig, at vi for nogle få år siden forhandlede med de andre skandinaviske lande om et forsvarsforbund, og det var med samme formål, vi tiltrådte Atlantpagten, efter at forhandlingerne med Sverige og Norge var strandede. Det er stadig med samme formål, vi yder vort bidrag til gennemførelse af de foranstaltninger, vort medlemskab af Atlantpagten kræver.

Vi må altså tilbagevise som uberettigede de i Sovjetregeringens memorandum indeholdte beskyldninger om, at Danmark som følge af sit medlemskab af Atlantpagten skulle deltage i og støtte aggressive planer mod Sovjetunionen. Særlig kan det ikke erkendes, at stationering af nogle få, defensive flyvestyrker fra andre NATO-lande på dansk territorium skulle indebære nogen trusel mod Sovjetunionens og andre baltiske landes sikkerhed. Den danske regerings overvejelser af det tilbud, den har modtaget om sådan stationering, finder sted ud fra den principielle indstilling, at *alt*, hvad den foretager sig på det forsvarsmæssige område, ene og alene må tage sigte på fredens bevarelse og krigens forebyggelse. Iøvrigt er der jo endnu ikke truffet nogen beslutning i dette spørgsmål, og den vil afhænge af resultatet af de overvejelser, der finder sted, og det bliver rigsdagen, der i givet fald skal træffe afgørelsen.

Jeg skal ikke her i enkeltheder gå ind på det russiske memorandum. Kun for ét afsnits vedkommende vil jeg gøre en undtagelse. Det er afsnittet om Bornholm, og herom vil jeg gerne sige følgende:

Det er ikke første gang, Sovjetregeringen berører Bornholm i en officiel henvendelse til Danmark. Det skete allerede i den russiske erklæring af 1. oktober 1952, men dengang ganske vist på en måde, som ikke gav den danske regering anledning til i sit svar at reagere specielt på dette punkt. Sovjetregeringen *erindrede* blot om den danske note af 8. marts 1946*) og den deraf fremgående forpligtelse for den danske regering til at etablere sin administration på øen Bornholm uden nogen som helst deltagelse af fremmede tropper. Dette var en fuldt ud rigtig definering af den danske forpligtelse, og omtalen deraf i erklæringen af 1. oktober 1952 blev her opfattet på den eneste måde, som var sprogligt mulig, nemlig som en påmindelse til den danske regering om noten af 1946. Denne påmindelse var *upåkrævet* og *ubegrundet*, idet den danske regering selvfølgelig havde overholdt sin forpligtelse og intet forelå, som kunne tyde på, at den havde planer om at få fremmede tropper til øen.

*) Noten af 8. marts 1946 fra den danske gesandt i Moskva, Th. Døssing, til den sovjetiske udenrigskommissær lød således (oversættelse fra russisk):

»Under henvisning til den forhandling, som jeg havde den ære at føre med Deres Excellence vedrørende øen Bornholm, tillader jeg mig efter ordre fra min regering at meddele Dem, at Danmark uden nogen som helst deltagelse af fremmede tropper straks er i stand til med egne styrker at besætte øen Bornholm og dér fuldt ud at oprette sin egen administration.

Min regering beder mig endvidere søge oplyst, om nævnte styrker allerede nu vil kunne sendes til øen.«

(Bilag 129 fortsat)

Men påmindelsen var i virkeligheden desuden *uberettiget*, idet forpligtelsen i noten af 8. marts 1946 ifølge sagens natur ikke tog sigte på en ubegrænset fremtid, men kun på overgangstiden indtil genoprettelse af normale forhold. Dette fremgår af, at der i noten benyttes udtrykket »*etablere*«, ikke »*opretholde*«. Den danske regering tillagde imidlertid ikke dette nogen større betydning, da den faktisk i de forløbne næsten 7 år havde forholdt sig, som om noten indebar en varig forpligtelse, og da den ikke havde planer om at ændre sin holdning. Den danske regering har således ikke opholdt sig ved, at Sovjetregeringen med hensyn til *varigheden* af vor forpligtelse efter noten af 8. marts 1946 har anlagt en udvidende fortolkning.

I sit memorandum af 28. januar 1953 går Sovjetregeringen imidlertid et skridt videre, idet den nu også vil tillægge noten af 8. marts 1946 betydning i *territorial* henseende udover øen Bornholm. Det siges nemlig, at ved at tilstede stationering af fremmede tropper i Danmark afviger den danske regering klart fra sin stilling, som den indtog i 1946. Når Sovjetregeringen således søger i noten af 1946 at indlægge noget principielt, som den påberåber sig for hele landets vedkommende, må der gøres indsigelse. Denne note omhandler ene og alene Bornholm og var strengt begrænset til denne ø. Den var det afsluttende led i forhandlingerne mellem Danmark og Sovjetunionen om bortfjernelse af de russiske tropper fra øen, og da der ikke havde været russiske tropper andetsteds i Danmark, forelå der ikke nogen som helst grund til, at den danske regering overfor Sovjetunionen skulle påtage sig nogen forpligtelse udover øen Bornholm. Påberåbelse af den danske note af 1946 om Bornholm i relation til den nu påtænkte stationering i Jylland af visse mindre styrker fra andre NATO-lande er derfor ubegrundet.

Det, jeg her har udviklet for Dem, giver Dem den sande forklaring på betydningen og rækkevidden af den danske note af 1946 om Bornholm. Sovjetregeringens fremstilling giver udtryk for en anden – fejlagtig – opfattelse.

Den måde, hvorpå hele denne sag behandles i Moskva og andre hovedstæder bag jerntæppet, lader formode, at der dér består en frygt med hensyn til øens strategiske anvendelse. Såfremt der virkelig for alvor skulle bestå en frygt for, at Bornholm kunne blive benyttet som en fremskudt angrebsbase, kan jeg sige, at den danske regering gerne vil bidrage til fjernelse af en sådan frygt.

Som nævnt har den danske regering ikke blot efterlevet det tilsagn, der i noten af 1946 blev givet om at *oprette* dansk administration på øen uden deltagelse af fremmede tropper. Den har ydermere i de forløbne år *opretholdt* denne tilstand og altså *de facto* forholdt sig, som om der forelå en ud i fremtiden løbende forpligtelse. Det er derfor ganske ubegrundet, når den polske udenrigsminister skal have ytret frygt for, at Bornholm kunne blive brugt som et springbrædt for angreb på baltiske lande. Og det er lige så ubegrundet, når der i den rumænske presse er blevet fremsat påstande om, at denne ø vil blive et af de vigtigste støttepunkter for flåde- og luftstyrker fra NATO-landene. Hverken fra dansk side eller fra NATO-myndigheder er der fremkommet noget som helst, som kunne retfærdiggøre en mistanke om planer i så henseende. Det burde derfor være overflødigt at afgive forsikringer herom, men da disse mistanker nu engang synes at eksistere, og da den danske rege-

(Bilag 129 fortsat)

ring som sagt gerne vil bidrage til beroligelse, vil jeg gerne her erklære, at det aldrig nogen sinde har været overvejet, endsiige planlagt at stationere tropper fra andre NATO-lande på Bornholm, og at al tale om udbygning af øen til et militært NATO-støttepunkt er grebet ud af luften. Uanset forståelsen af noten af 1946 vil den danske regering altid have sin opmærksomhed henvendt på de særlige hensyn, der på grund af Bornholms geografiske beliggenhed gør sig gældende for denne ø.